

(ע"ב) ז'אילו גבי לאה כתיב... ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם מאתים וכל אחיהם על פיהם... כי קאמרינן דמרציא ארצויי קמיה' –

'מי שאוהב את התורה, התורה אוהבתו גם כן, כמו שכתוב בפרק 'הלא חכמה תקרא' (משלי ח): אני אהבי אהב ומשחרי ימצאני, ומגלה לו כל סתריה ורוי התורה כמו החשוק לחשוק, וכן האוהב-ישראל הן אוהבין לו... וכמו שכתוב כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם ומגלין לו כל רזין הגנוזין בנפשות ישראל, וזה טעם ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו וגו' – כי השם הוא שורש כח חיות נפשו במקורה ומקום אצילותה למעלה מעלה, וללב אהרן האוהב-ישראל גלויים סודות כל הנפשות בשרשן, ועל ידי זה מתגלין לו כל הללי עלמא, שהיו שואלין באורים ותומים והאותיות בולטין – פירושו, שיש בליטה בלב להאוהב-ישראל על ידי שמות בני ישראל לדעת רצון הש"י בהנהגת העולם דבר בעתו בכל דור ודור, שעל זה מוריין נפשות ישראל שבכל דור...

והתורה היא לימוד דרך כלל אבל בפרט, בעתו, באותו זמן ונפש ומקום – זהו ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, שנמשך מן הבינה שבלב ששם הוא הרחמנות והאהבה לבריות, מה שאין כן החכמה הוא אהבת התורה, זהו בלוי ביחוד, שיצא ממנו משה רבינו עליו השלום, ובכלל הכהנים והלויים הם השופטים כמו שכתוב... ואיתא ביומא (כו.) צורבא מרבנן דמורי – או מלוי או מיששכר. וכן אמרו (בראשית רבה עב) ראשיהם מאתים – ראשי סנהדראות, כי אין ממניין בסנהדרין זקן וטריס וכו' (סנהדרין לו:). דצריך גם כן אהבת הבריות כדי לידע הדבר בעתו. וזה זכה יששכר על ידי דמרציא ארצויי (לאה ליעקב) כדאיתא בעירובין, שזהו תוקף האהבה לבריות ובכח זה נולד, מה שאין כן ביהודה שנקרא על שמו של הקב"ה כמו שאמרו בסוטה (י:) כי אהבת הש"י קבוע בו... ולכן נקראו ישראל על שמו...'. (מתוך צדקת הצדיק קצח)

דף קא

'הדלת שבמוקצה וחדקים שבפרצה ומחצלות – אין נועלין בהן אלא אם כן גבוהים מן הארץ' – מבואר מדברי הראשונים (ע' ראב"ד, רא"ש, רמב"ן ורי"ד. וכן פסק בשו"ע שיג,ג), שדוקא דלתות וסתומות אלו, שאינן עשויות להיפתח ולהינעל תדיר, לכך אין נועלים בהם אלא אם הם גבוהים מן הארץ, [כלומר, שקשורים ותלויים באופן כזה שגם כאשר הם פתוחים, אינם נגררים על הארץ], אבל דלתות העשויות להפתח ולהסגר בתדירות, הרי הם כשאר דלתות הבית. [ויש אומרים שעכ"פ צריך שיהיו קשורות, אבל מלשון הרמ"א משמע שאפילו אינו קשור כלל מותר אם יש לה אסקופה מלמטה. ויש להקל בזה. משנ"ב שיג סקכ"ט. ונראה שכן משמע ברא"ש, ממה שהשוה דלתות העשויות להפתח תדיר לאהל עראי שמותר להוסיף עליו, והלא שם מותר גם בשאינו קשור].
ויש מצדדים שכל שרגילים להכנס מדי פחות משלשים יום, הרי זה כעשוי להכנס תדיר. (תוספות שבת, מובא בבאור הלכה שיג,ג).

'קנקן הגרר' – הקנקן הוא מוט, כעין יתד העשוי מעץ. (מפרשים). ונועלים אותו באמצע הפתח כדי למנוע בריחת הבהמה. (רבנו יהונתן)

'בשיש להם ציר' – כמה ראשונים מפרשים שלפתח יש היכר ציר המתוקן לדלת, שאז מוכח שהוא פתח קבוע, וכשנועל הדלת אינו נראה כבונה, ואף על פי שאין בגופה של הדלת ציר – שהרי דומיא דמחצלת וקנקן שנו, שאין להם ציר. (עפ"י ריטב"א. וכ"מ במלחמות ה'. ולא כפשטות לשון רש"י והמאירי ועוד. ובדעת הרמב"ם – ע' בהגהות הגרשו"ב בהערותיו למאירי. וע"ע גאון יעקב).

ואין הכוונה שמותר להחזיר הדלת על צירה, כי חיוב חטאת יש בדבר, (כדלהלן קב), אלא שותם הפתח באותה דלת. (ריטב"א).

'דלת אלמנה' – רש"י מפרש דלת שהיא אלמנה מתיקוניה, [כאלמנה שאין לה תיקוני קישוטיה. ריטב"א]. ואפשר לפרש כפשוטו, דלת של אלמנה, שאין לה מי שיטרח ויתקן לה בדקי ביתה כהיותה. (עפ"י רש"י ש).

לפי הפירוש הראשון בגמרא, שהיא דלת של קרש אחד, אפשר שעל שם כך נקראת 'אלמנה' – דהיינו קרש בודד כאלמנה שאין לה בן זוג. [כ' דרך הדלתות לעשותם משני קרשים ולחברם יפה באומנות'. ריטב"א]. וכן לפירוש השני שאין לה בריח (כפרש"י), היינו כאשה בודדה שאין לה מגן ושומר. ולפירוש הרי"ף שאין לה איסקופא תחתונה – משולה כאלמנה שאין לה משענת ובסיס לעמוד עליה.

'אלא מאי טובם כחדק' – כשם שחדקים הללו מגינין על הפירצה כך טובים שבנו מגינים עלינו – 'בא להורות ההנהגה הראויה לנכבדים ולגדולים שבדור, שראוי להם להוכיח בני דורם לשמרם מן העברות וכשעושיין כן הם מגינים עליהם מן הפורענות... כמו החדקים שסותמין בהם הפרצות כדי להגין על הפרדס'. (מאירי)

(ע"ב) 'מדקאמר וכן חנויות מכלל דבאיסקופת כרמלית עסקינן' – יש אומרים שגם ללא הדיוק מלשון 'וכן', מעצם הדברים אי אפשר לפרש שמדובר באיסקופת רה"ר או רה"י או מקום פטור אלא באיסקופת כרמלית. ויש שלא גורסים כלל 'מדקאמר וכן'. (עפ"י ריטב"א ותורא"ש. וע"ע גאון יעקב). ויש שפרשו שהיא היא כוונת הגמרא, לדייק מתוכן הדברים ולא מן הלשון. (עתוס' ותור"ד). והנצי"ב כתב לבאר שללא הדיוק הלשוני היה ניתן לפרש באיסקופת רשות היחיד, ורבי מאיר לשיטתו שאוסר להעביר מרה"י זו לרה"י אחרת.

'ושמע מינה הדר ביה רבי מאיר משערי גינה' – מכך שמתיר לעמוד בכרמלית ולפתוח את המנועול שלמעלה מעשרה שהוא רשות היחיד (שהרי חוקקין להשלים לר"מ וכאילו יש בו ד' על ד') – הרי שאינו גוזר בכרמלית שמא יביאנו אצלו. וברישא ששנינו שערי גינה שאין להם בית שער אסור לפתחן – היינו קודם חזרה, וסיפא – לאחר חזרה, ומשנה לא זזה ממקומה. (עפ"י בעל המאור וראב"ד). הריטב"א דחה זאת, שהיה לגמרא להקשות מרישא לסיפא. וכתב שהעיקר כגוסת ר"ח (אולי צ"ל: רבנו תם), שלא גרס ברישא לאסור בכרמלית, וכל הברייתא כולה לאחר חזרה. וכן כתב בשם הרא"ה והרשב"א. וכן הוא בכת"י מינכן. וע' גם בגאון יעקב.

'נגר שיש בראשו גלוסטרא... ורבי יוסי מתיר' – רש"י מפרש שהגלוסטרא שבראשו מחשיבתו 'כלי' היות וראוי להשתמש בו לכתושה ושחיקה, וכיון שיש עליו תורת כלי, אינו נראה כבונה. והרמב"ם מפרש שהגלוסטרא מוכיחה עליו שהוא מיוחד לנעילה ואינו כשאר קורות, לכך נועלים בו. [ולדעת רש"י (ע' בשבת קכו), אין די בכך אלא צריך שישמש שימוש אחר דוקא. והתוס' (שם) חולקים על כך]. (עפ"י גאון יעקב. וכיו"ב כתב רש"י להלן גבי נעילה בקורה שתורת כלי עליה מפני שראויה לשיבה).

דף קא

- קסב. א. אלו דלתות וסתימות אסור לנעול בהם בשבת משום סרך 'בנין'?
- ב. אלו דברים נוספים מוזכרים בסוגיא שאסרום חכמים משום שדומים לבנין?
- ג. האם מותר לאדם לעמוד ברשות אחת ולפתוח במפתח ברשות אחרת?

א. הדלת שבמוקצה (= רחבה שאחורי הבתים) שאינה מקובעת בפתח ואין לה ציר (לאביי), או שלא היה לה ציר (לרבא) – אין נועלים בה בשבת, ואפילו קשורה ותלויה, אם היא נגררת על הארץ, משום שנראה כבונה (רש"י), אלא אם כן היא גבוהה מן הארץ אפילו מלא נימה, שאז היא נראית כמוכנת לסגירה כשאר דלתות הבית.

א. אם החבל שהיא קשורה בו חזק דיו, שאפשר לטלטלה על ידי החבל ואינו נפסק – מותר לנעול בה אפילו אינה גבוהה מן הארץ (תוס' קב).

ב. יש גורסים במשנה: 'גבוהים מן הארץ שלשה טפחים' (רבנו יהונתן, ר"ן. וע' במאירי ובטור או"ח שיג).

ג. יש מפרשים 'ציר' – לפתח, שאז ניכר הדבר שפתח קבוע הוא וכשהוא נועל אינו נראה כבונה (עפ"י רמב"ן וריטב"א). ולרבא די בכך שהיה ציר בפתח ואפילו נסתם בחול (ריטב"א).

יש לה ציר (לאביי), או שהיה לה ציר (לרבא) – בזמן שקשורה ותלויה, נועלים בה בשבת ואין צריך לומר ביום טוב. ואם לאו – אין נועלים בה.

והוא הדין לחדקים (= קוצים) שבפרצה ומחצלות קנים וכן קנקן (של מחרשה) שסוגרים בהם את הפתחים, בזמן שקשורים ותלויים באויר – נועלים בהם.

א. הרז"ה כתב שלהלכה שאנו נוקטים כרבי יהודה שבקשור בלבד די (ע' להלן), אין צריך שיהיו הדלתות תלויות וגבוהות מן הארץ אלא די בכך שקשורות. והראב"ד והרמב"ן והרי"ד והרא"ש חולקים, הואיל והדלתות הללו עשויות להיות בפתח בקביעות, צריך שיהיו קשורות ותלויות וגבוהות מן הארץ. אכן, דלתות העשויות להיפתח ולהיסגר תדיר, אעפ"י שאין גבוהות מן הארץ נועלים בהן כשאר דלתות הבית. וגדר 'תדיר' – יש אומרים שנכנס ויוצא מדי פחות משלשים יום (תוספות שבת, מובא בבאה"ל שיג, ג).

ב. הרמב"ם השמיט 'קנקן', ויש מי שכתב שלהלכה נידון ככלי גמור ואין בו משום בונה (עפ"י הגרש"ז ברידא זצ"ל, בהערותיו למאירי).

דלת אלמנה –] העשויה מקרש אחד. ויש אומרים: שאין לה בריחים (כפרש"י). ויש מפרשים שאין לה אסקופא תחתונה, וכשפותחים אותה שומטים אותה ועוקרים אותה על הארץ. רי"ף] הנגררת – אין נועלים בה, לפי שאין בה הכר דלת, וכאילו נותן קרש בכותל (רש"י).

פרש ר"י: אפילו יש בה ציר אין נועלים בה.

הרי"ף גרס: 'דלת אלמנה שאינה נגררת'.

כתבו הפוסקים (שיג, ד) שבדלת אלמנה אין חילוק אם עשויה לכניסה ויציאה תדיר אם לאו. אלא שיש להקל בעשוי להכנס תדיר לסמוך על שיטת הרמב"ם, שאין אסור אלא בתרתי לריעותא, שעשויה מלוח אחד וגם אין לה אסקופה.

- ב. אסור לבנות מדורה ביום טוב כדרכה, לסדר תחילה העצים התחתונים בריבוע, ועליונים על גבם – שזהו כעין בנין, אלא יאחו תחילה את העליונים באויר ויתן התחתונים תחתם.

וכן בסידור ביצים על הגחלים – יסדר מלמעלה למטה ולא מלמטה למעלה.
 לרש"י, גם כשמסדרן על כלי ברזל, יאחו הביצים בידו ואח"כ יתן הברזל. ור"י חולק, שהרי כל המחיצות כבר עשויות, ולכך מפרש שמדובר על סידור הביצים זו על גבי זו. (וכן מובא בשלחן ערוך תקב, א). והריטב"א כתב שגם בזה אין איסור, מפני שאינו צריך לאויר, ועוד שלא אסרו כלל באכלין, אלא מדובר בסידור הביצים על גבי עצים כדי לצלותן. וכן דעת כמה פוסקים להלכה (ע' א"ר ופר"ח תקב, א).

וכן בשפיתת קדרה על גבי חביות, יתן הקדרה תחילה ואח"כ יסמוך חביות תחתיה.
 וכן כשמתקין מטה מתפרקת, יאחו תחילה את העור השטוח ואחר כך יביא הרגלים עם הארוכות.
 וכן בסידור חביות במרתף.

א. כתבו הראשונים: מה שאנו מסדרים ככר מכאן וככר מכאן וככר על גביהם, וכן בספרים – כי אין איסור אלא כשצריך לאויר שתחתיהם. (וכן מובא ברמ"א). או גם אינו דומה לבנין אלא כשעושה על גבי קרקע ולא על השלחן. והריטב"א כתב שאין איסור כלל באכלין ובספרים.
 ב. המעמיד שולחן על גבי חביות או על שתי רגלים שרוחבן טפח או יותר, יש לו לשנות את הסדר הרגיל, יעמיד את הדף תחילה ואחר כך הרגלים. וכן כשרוצה לפרקו – יחזיק את המדף בידיו, יסלק את הרגלים או את החביות ורק אחר כך יטול את המדף למקומו.
 היו החביות נתונות שם מבעוד יום, או אף הונחו שם בשבת שלא על דעת ליתן את הדף על גבן, מותר ליתן עליהן את הדף כרגיל (עפ"י או"ח תקב; שמירת שבת כהלכתה כד, יט-כב).

ג. רבי מאיר אוסר לעמוד ברשות היחיד ולפתוח ברה"ר, שמא יביא את המפתח אצלו, וכן להפך, לעמוד ברה"ר ולפתוח ברה"י. כיצד יעשה – יעמיד מחיצה גבוהה עשרה, ובשבת יעמוד שם ויפתח. וחכמים מתירים. בתחילה היה אוסר רבי מאיר אפילו בכרמלית, כגון בשערי גינה, ולבסוף חזר בו והתיר.

א. לפי מה שחזר בו רבי מאיר, אין צריך לעשות מחיצה עשרה, אלא די בפחות מכן, לעשותו כרמלית, ועומד שם ופותח (עפ"י ריטב"א ורש"י).

ב. גם לפי מה שאנו נוקטים כחכמים, שאין לחוש שמא יביאנו אצלו, אסור ליטול המפתח מתחת פתח הבית, שהוא רה"י, למקום שעומד בו, דהיינו רה"ר או צדי רה"ר שדינם כרמלית. ואף על פי שפעמים בולטת תקרה חוץ לפתח, [ואין המפתח יוצא החוצה], הלא תוך הפתח צריך לחי אחר להתירו אם אינו גבוה שלשה ופתוח לכרמלית, אבל אם היה גבוה שלשה טפחים מותר. ואף בזה היה ראוי לגזור. ואף בפתחי גינה יש לאסור, שהרי מהתורה הגינה רשות היחיד היא ואסור להוציא ממנה לרה"ר (ריטב"א).

אם המנעול מקום פטור, שאין בו ארבעה על ארבעה טפחים – מותר לדברי הכל לפתוח כשהוא עומד ברשות אחרת. אבל אסור ליטול המפתח מאיסקופת כרמלית ולפתוח בו ואחר כך להניחו ברשות היחיד – שאין להחליף רשויות על ידי הנחה במקום פטור. [ויש סוברים שמותר להחליף ברשויות דרבנן. וכך נוקטים להלכה. ע' לעיל פז ובראשונים].

יש במנעול ארבעה על ארבעה, אם הוא גבוה עשרה טפחים הרי זה רשות היחיד, ולכולי עלמא אסור לעקור מפתח מאסקופת כרמלית ולפתוח בו את המנעול. אבל אם אין בו ארבעה ויש בו (כלומר בעובי הדלת. רש"י) לחוק ולהשלימו לארבעה – לרבי מאיר אסור לפתוח, משום 'חוקקין להשלים' ודינו כרשות היחיד, ולחכמים אין חוקקים להשלים ומותר.

מנעול שיש בו ארבעה על ארבעה והוא גבוה עשרה – אם יש בגובה המנעול עצמו עשרה